

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף עט

(בעמוד הקודם)

משנה: נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם: יהודי ובהמה עמדו זה ליד זה, והרוצח מכוון לירות חץ בבהמה, ובאים שני עדים ומתרים בו שעומד שם יהודי, והוא אומר 'אני יודע שהוא יהודי ואני יודע שאם אהרוג אותו אתחייב מיתה'. והוא יורה את החץ, ובמקום לפגוע בבהמה החץ פוגע באדם והורג אותו. הוא פטור. משום שהיתה זו 'התראת ספק' כלומר התראה על הספק שמא הוא יפגע בבהמה ולא יהרוג את האדם.

ואם עמדו גוי ויהודי זה ליד זה, והתכוין להרוג את הגוי והרג את היהודי, פטור. וכן אם שכבו תינוק בריא ותינוק 'נפל' שעומד למות, זה ליד זה, והתכוין לנפל והרג את התינוק, פטור.

נתכוין להכותו על מתניו וכו': נתכוין לזרוק אבן על מתניו של חברו, והמכה הזו לא היתה אמורה להרוג את חברו. אלא שהאבן סתתה ופגעה בליבו במקום במתניו והרגה את חברו, (כי כשהאבן הזו פוגעת בלב היא אמורה להרוג). בכל אופן הוא פטור. משום שלא התכוין להרוג את חברו (מאירי. ורש"י פירש משום 'התראת ספק' כי היו צריכים להתרות בו שלא יזרוק את האבן שמא תלך על ליבו של חברו).

נתכוין להכותו על לבו וכו': נתכוין לזרוק אבן על ליבו של חברו והמכה הזו אמורה להרוג את חברו, אלא שהאבן סתתה ופגעה במתניו במקום בליבו, ושכהיא פוגעת במתניו היא לא אמורה להרוג אותו, ומשום מה הוא מת מהפגיעה במתניו, הוא פטור. משום שאמנם הוא התכוין להרוג את חברו אבל במכה שנתן לו לא היה כדי להמית. (לסיכום צריך שני תנאים - א. שיתכוין להרוג את חברו. ב. שיתן לו מכה שאמורה להמית).

נתכוון להכות את הגדול ולא היה בה כדי להמית הגדול, והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן ומת פטור: כי הוא לא התכוין להרוג (למרות שבסופו של דבר המכה שפגעה בקטן היתה מכה הראויה להרוג).

נתכוון להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן, והלכה לה על הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול ומת פטור: כי המכה לא היתה אמורה להרוג (למרות שהוא התכוין להרוג).

אבל נתכוון להכות על מתניו וכו': או שנתכוון להכות את הגדול וכו'. בשני המקרים הללו חייב, כי גם היתה כאן כוונה להרוג, וגם המכה היתה ראויה להרוג.

ר' שמעון אומר אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור: יתבאר בגמרא.

גמרא: ר"ש אהייא? על מה הוא חולק? אם נאמר שהוא הולך על הסיפא (נתכוון להרוג גדול והיה בה להמית גדול, והלכה לקטן והרגה את הקטן חייב), לא יתכן. כי אם כן היה צריך להיות כתוב 'רבי שמעון פוטר', כי הוא חולק על מה שעכשיו אמר ת"ק. ומדוע הוא צריך לומר 'אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה'?

אלא ארישא: אלא הוא חולק על הרישא. ברישא אמר ת"ק שנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם וכו' הוא פטור. משמע שדוקא כשהתכוון להרוג בהמה שהוא פטור עליה והלכה והרגה אדם, הוא פטור. אבל אם עמדו שני יהודים והוא התכוון להרוג את זה והרג את זה, חייב. ועל כך רבי שמעון חולק ואומר שאפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור. (כלומר באמת רבי שמעון חולק גם על הסיפא כי גם בסיפא מדובר בנתכוין להרוג את זה והרג את זה. אמנם הסיבה שהוא אמר את דבריו על הרישא, כדי שלא נחשוב שרבי שמעון פוטר גם במקרה שזרק על מתניו והיה בה כדי להרוג והלכה על ליבו ומת. כי בזה רבי שמעון מודה שחייב).

פשיטא קאי ראובן וכו': פשוט הדבר שאם עמדו ראובן ושמעון, והאיש אמר שהוא מתכוון לזרוק את החץ על ראובן ולא על שמעון, והחץ פגע בשמעון והרג אותו. שבזה נחלקו רבנן ורבי שמעון, ורבי שמעון פוטר אותו.

אבל ספק לנו בדעת רבי שמעון, מה הדין אם הוא אומר שהוא מתכוון לירות באחד מהם ולא אכפת לו אם זה יהיה ראובן או שמעון. האם זה נקרא שהוא התכוין למי שהחץ פגע בו והוא חייב, או שמכיון שאם החץ היה פוגע באיש השני לא היה אכפת לו, אם כן אין זה נחשב שהוא התכוין לו והוא פטור.

אי נמי כסבור ראובן ונמצא שמעון מאי? וכן ספק לנו מה הדין אם הוא אמר שהוא מתכוין להרוג את ראובן ואחר כך התברר שבכלל היה זה שמעון. האם מכיון שהוא התכוין להרוג את גוף האדם שהוא ראה מול עיניו, זה נחשב שהוא התכוין אליו וחייב. או מכיון שהוא לא התכוין להרוג את האיש הזה כי הוא באמת שמעון ולא ראובן, הוא פטור.

תא שמע דתניא ר"ש אומר עד שיאמר לפלוני אני מתכוון: והוא אכן יהרוג את אותו פלוני.

מדברי רבי שמעון הללו אנו לומדים שבשני המקרים הנ"ל הוא פטור. כי כשהוא התכוין לאחד מהשניים הוא לא ייחד אף אחד מהם. וכשהוא התבלבל בין ראובן לשמעון ודאי שהוא לא התכוין אליו.

מאי טעמא דר"ש? אמר קרא "וארב לו וקם עליו" עד שיתכוון לו: נאמר ברצח "וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאַרְבּ לּוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכְהוּ נֶפֶשׁ וְמָת" המילים "וארב לו וקם עליו" מיותרות ללמד שדוקא במקרה שהוא אורב לו וקם עליו דהיינו כשהוא מתכוין להרוג אותו הוא חייב, ולא במקרה שהתכוין להרוג את זה והרג את זה.

ורבנן - אמרי דבי רבי ינאי פרט לזורק אבן לגו: ולדעת רבנן הסוברים נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב, מה הם ילמדו מ"וארב לו וקם עליו"? והתשובה - למעט הזורק אבן לתוך חבורת בני אדם של יהודים וגויים, והרג את אחד מהם, ולאחר מכן התברר שהוא הרג יהודי, שהוא פטור. וכדלהלן.

היכי דמי וכו': איך מדובר? אם מדובר שהיו בחבורה תשע גוים ויהודי אחד, בזה אין חידוש. כיון שרובם גויים, אנו הולכים אחר הרוב ואומרים שהפעולה שלו היתה להרוג גוי ולא יהודי. (והרי זה 'נתכוין להרוג גוי והרג יהודי' שבזה לכו"ע פטור).

ואפילו אם היו שם חצי גויים וחצי יהודים פשוט שפטור, מכיון שכלל בידינו 'ספק נפשות להקל' ואנו דנים את המעשה שלו כנתכוין להרוג את הגוי והרג את היהודי.

לא צריכא דאיכא תשעה ישראל וכותי אחד ביניהן וכו': על כך לימדה התורה "וארב לו" למעט זורק אבן לתוך חבורת בני אדם של תשעה יהודים וגוי אחד, שלא הורגים את הרוצח, למרות שרוב המוחלט של הקבוצה יהודים. מכיון ש'כל קבוע', כמחצה על מחצה דמי', ולכן נחשב הספק הזה ל'ספק שקול' חצי חצי, והדין הוא 'ספק נפשות להקל'.

ניש לציין שכל זאת דוקא ב'קבוע' כגון שקבוצת האנשים הזו שהתה בחצר אחת. אבל אם יצא אחד מהחצר לשוק, הדין הוא 'כל דפריש מרובא פריש' ומתייחסים ליוצא כיהודי ודאי, והזורק עליו אבן חייב מיתה].

בשלמא לרבנן: מובן הפסוק הבא. נאמר "וְכִי יֵצֵאוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלֵדֶיהָ וְלֹא יְהִי אָסוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלְלִים: וְאִם אָסוֹן יְהִי וְנִתְתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ". רבי אלעזר ביאר שמדובר במריבה בכוונה להרוג, דהיינו שהמכה רצה להרוג את חברו ובטעות הוא פגע באשה. ולכן כתוב בפסוק "וְאִם אָסוֹן יְהִי" והיא תמות "וְנִתְתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ" הוא חייב מיתה. לדעת רבנן שנתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב, מובן הפסוק ו'אם יהיה אסון' שהוא מחייב אותו מיתה. אבל לדעת ר"ש שנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור. קשה איך נבאר את הפסוק "וְאִם יְהִי אָסוֹן"?

תירוץ: ממון. וכדרכי, דתניא וכו': אין כוונת הפסוק שהורגים אותו, אלא שהוא חייב לשלם כסף ליוורשים של האשה. וזאת כדברי רבי. דורשים את הנתניה שנאמרה כאן "וְאִם אָסוֹן יְהִי וְנִתְתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ", מהנתניה שנאמרה קודם לכן במקרה שלא יהיה אסון והאשה לא מתה "וְלֹא יְהִי אָסוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפִלְלִים". כמו ששם הוא נותן כסף, כך גם כאן.

אמר רבא האי דתנא דבי חזקיה: התנא דבי חזקיה שיובא להלן, חולק על רבי ועל רבנן הנ"ל. כי לדעתו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור גם ממיתה וגם מתשלומין. ואילו לדעת רבנן חייב מיתה, ולדעת רבי חייב ממון.

דתנא דבי חזקיה: נאמר "וּמִכָּה כְּהִמָּה יִשְׁלַמְנָהּ וּמִכָּה אָדָם יוּמָת", אדם ובהמה הוקשו זה לזה. כשם שלגבי אדם שהיכה בהמה אין הבדל בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאינו מתכוין, וחייב לשלם בכל מקרה (שהרי אדם מועד לעולם). כך גם לגבי מכה אדם, אין הבדל בין שוגג למזיד וכו' לעניין תשלומים ובכל מקרה פטור מלשלם. (כי אם הוא הרג במזיד הוא חייב מיתה וממילא פטור מתשלומין. ואם הוא הרג בשוגג [בין דרך ירידה ובין דרך עלייה], או באינו מתכוין, הוא פטור גם מתשלומין).

דרך ירידה / דרך עלייה: אדם שהרג את חברו בשוגג ע"י הורדת הגרזן זוהי 'דרך ירידה' וחייב גלות, ואם הרגו כשהרים את הגרזן זוהי 'דרך עלייה' ופטור מגלות.

עד כאן דברי חזקיה. והגמרא מבארת את דבריו.

מאי 'שאין מתכוין'? מה הכוונה שהרג את חבירו ב'אין מתכוין'? אם נאמר שהוא לא התכוין כלל, הרי זהו כבר 'שוגג' ואין צורך לומר זאת. אלא הכוונה שהוא לא התכוין להרוג את שמעון אלא את ראובן ונהרג שמעון. ועל כך אמר חזקיה שלומדים מהפסוק שהוא פטור מלשלם ממון.

ואם חזקיה סובר שהוא חייב מיתה, אם כן אין צורך בלימוד מיוחד לפטור אותו מתשלומין, כי בכל מקרה הוא לא אמור לשלם (משום 'קם ליה בדרכה מיניה' = תן לו את העונש החמור משני העונשים). אלא בהכרח שלדעת חזקיה הוא גם פטור ממיתה.

משנה: רוצח שנתערב באחרים: הגמרא תבאר מי הם 'האחרים' הללו.

ר' יהודה אומר כונסין אותן לכיפה: מכניסים את כולם למעצר, וגורמים להם למות על ידי שמאכילים אותם שעורים עד שתבקע בטנם.

כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין בקלה: התערבבו אנשים החייבים סוגים שונים של מיתות בית דין, ולא יודעים מי חייב מה, דנים את כולם במיתת בית דין הקלה מביניהם. כי איננו רשאים לתת מיתה חמורה למי שמחויב מיתה קלה.

הנסקלין בנשרפין: נתערבבו נדונים לסקילה ונידונים לשריפה ולא ידוע מי חייב מה. נחלקו ר' שמעון וחכמים איזו מתה קלה יותר מביניהם האם הסקילה או השריפה. וממילא לפי זה איזו מיתה ניתן לכל הקבוצה.

אמר להן ר"ש: רבי שמעון מוכיח ששריפה חמורה יותר. כי היא ניתנה לבת כהן שזינתה. דהיינו נערה המאורסה שזינתה נידונית בסקילה, אבל אם היא בת כהן היא נידונית בשריפה. והטעם, כי היא עשתה עבירה חמורה יותר מבת ישראל, משום שהיא 'מחללת את אביה' בכך שנוהגים בו בזיון. מכאן ששריפה חמורה מסקילה.

אמרו לו: חכמים מוכיחים שסקילה חמורה משריפה. כי היא ניתנה למקלל את ה' ולעובד ע"ז, שהם 'כופרים בעיקר', וזו עבירה חמורה ביותר. ואם עונשם סקילה, מוכח שהיא החמורה ביותר.

הנהרגין בנחנקין: שנתערבבו זה בזה. נחלקו רבי שמעון וחכמים האם מיתת סיף קלה יותר או מיתת חנק.

גמרא: מאן אחרים? על איזה אחרים מדובר שנתערב בהם הרוצח? אם נאמר שהם אנשים כשרים, לא יתכן. כי פשיטא שכולם פטורים משום שהם לא עשו כלום.

ועוד, וכי על זה היה אומר רבי יהודה שמכניסים את כולם לכיפה? הרי לכשרים לא מגיע שום עונש.

תירוץ: א"ר אבהו אמר שמואל: מדובר ברוצח שבית דין כבר קבלו את העדויות עליו שהוא רצח, ודנו בדבר והחליטו שהוא חייב מיתה, אבל עדיין לא פסקו את הדין בפועל. ואז הוא התערב ברוצחים אחרים שכבר נפסק דינם להריגה. הבעיה היא שאי אפשר לגמור את דינו של הרוצח הזה, כי אין גומרים דינו של אדם אלא בפניו. ומכיון שלא מכירים אותו, אין זה נחשב 'בפניו', כי בית דין צריכים להכיר את מי הם מחייבים (שערי יושר). ולכן לדעת רבנן פוטרים את כולם.

ואילו לדעת רבי יהודה אמנם אי אפשר להרוג אותם כרגיל, בגלל שיש בהם אחד שלא נגמר דינו ואי אפשר להרוג אותו. אבל מכיון שכולם רוצחים (גם ההוא שלא נגמר דינו, כי כאמור רק לא היה פסק דין בפועל אבל ברור לנו שהוא רצח), מכניסים את כולם לכיפה וגורמים להם למות.

ריש לקיש אמר: לא מודבר באדם רוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים שנדמר דינם, כי אז לכו"ע כולם פטורים ולא מכניסים אותם לכיפה. אלא מדובר בשור שהרג אדם שעמד בדין ועדיין לא נגמר דינו להריגה, שנתערב בשוורים אחרים שהרגו בני אדם ונגמר דינם להריגה. לדעת רבנן כל השוורים פטורים, משום שהדין הוא 'כמיתת בעלים כך מיתת השור'. ואם כן כמו שלא גומרים דינו של אדם אלא בפניו, כך גם בשור. ומכיון שלא ניתן לגמור את דינו כולם פטורים. ולדעת ר' יהודה מכניסים את כולם לכיפה וגורמים להם למות.